KA SHONGKHA SHONGMAN

(ESPECIALLY FOR YOUNG)

Kong AIREEN M. DOHTDONG

1995

KA SHONGKHA SHONGMAN

(ESPECIALLY FOR YOUNG)

Kong AIREEN M. DOHTDONG

1995

Ka sien shon ba nyngkong.

Ia ka hok longtrai la tyngkai

La pynmih da ka Nongthoh

BAN NEH LA KA THYMMEI, DEI BAN KHLAIN KA RYMPEI

U tnied bah ka longiing ka long sem, u shong eh ha ki longiing ka longsem ba ngi tei. Ki mawkhrum jong ka, kim dei ban shong sumoi. Lada ki rishot. ki khnong bad kanshi ki long kiba sator, ka longiing lengsem kan khyllem khlem por Donkam namarkata ia kawei pa kawei ka longiing ba kan bishar sani bha shuwa ba kin seng, ym dei ban pyrkhat khia ynda ki la ia pait ia pra.

Kino kino ka bymmanmir jingmut lang hapdeng u kpa ka iing bad ka Kmie ka iing, kam long kaba lah ban neh. Ki symboh pyrkhat ki dei ban thylleng naduh kaba sdang ha shuwa ba ki soh kin mih Ngin ym khmih lynti ba u symbai ba nai bet, un hap tang hapdeng ki diengshiah, hynrei la ki jiku ba sboh ba kin pynmih kyrhai ki soh.

Ngi don ka jingkyrmen ba ka jaitbynriew kaba im jingmut ba i sain, kan lap ban sin ha ka shongkha shongman. Namar, shisha ba ki hiirdor ha ka shongkha shongman ki duh noh ia ka jingshaniah bad ki burom

Ka pyrthai ka mynburom bad ka khein riew rangbah, haba ki bishar na ka shongkha shongman Kumta, ngim lah ban niew dewthala ia kane ka phang I Kong Aireen Dohtdong ha ka kot jong i kaba i jer kyrteng "KA SHONGKHA SHONGMAN" ila pyrshang ban niewtang ia ki mationg ba shongnia bha ha kane ka kot jong i, hadien ba ila thew taraiur bha ia ka lait ka dei, ka tam ka duna

I Kong Aireen Dohtdong, ila pruid dak kum iba la riid lyngba ia kine ki kyndon, bad i ieh ha phi ki samla kiba dei ban pyntrei kam ia ka, na ka bynta ka jingbit jinglong jong phi U diengpdeuh uba i buh u long u ba kylluid, ia u ba i ai ha ka mon ba laitluid jong phi ban ied ia u slym tyngkai tang halade, hynrei i kwah ban iasaid lem bad phi, ba phin sohjingmyntoi na ka.

I Kong Aireen Dohtdong, i don ka jinglyng-a, haba i peit ia ki long-iing longsem kiba shong kynrong bad shongsumor ha kine ki sngi, kiba im tip shano kan ialam. Kumta, kum ka longiing kaba don ka jingkit- khlieh, im lah bah shu set tang halade. Na kata ka daw, i pyllait bad pashat kein ia kine ki symboh ksiar, kiba ila thew

la woh bha, lyngba kine ki NONGMUNA kiba shoh jingmut katta katta,

Lyngba kine ki jingai jingmut jong i, phi lah ban pyntyllun ia ki shalyntem ka jingim sha ka lynti kaba dei bad kaba neh. Da kata phi lah ban wan rah ia ka jingsuk, ka jingkmen bad ka longiing longsem kaba donburom bad kaba shongkun shongblei.

Kumta, nga ai ka kitbok ka kitrwiang ia I Kong Aireen Dohtdong ba in nanglah ban sei shuh sa ia kiwei pat ki jingthoh ba kordor jong i lyngba u khulom ksiar banep jong i ba kane ka sap kan nym shu syntuid ei sha rud sha kiar. Nga dang khmih lynti ban iohi sa kiwei pat ki thup kiba i dang tyngkai ha ki thiar jong i.

Khublei.

Iewrynghep,
Shillong.
27 / 7 / 95.

B. C. Jyrwa, Head,
Deptt. of Khasi, Shillong College,
Shillong.

Paralok Nongpule Baieit

Kane ka dei ka sien banyngkong jong nga ba nga pyrshang ban ianoh synniang lem sha ka thoh ka tar khasi. Phin shem shibun ki jingduna kiba nga da lade ngam lah ban iohi. Kumta, nga khmih lynti ba shibun ngan ioh ia ki jingpyni bad jingai jingmut lem jong phi ki Nongpule.

Ngam tip kumno phin ia sngew shaphang kane ka kot, hynrei katba nga lah ei nga la pyrshang ban batai bniah ryngkat ki nuksa ia kiba lehse phin kham sngewthuh kham bha. Lada phi ki nongpule phin ia sngewtynnad, kata hi kan pynhun ia nga bad kan nang ai mynsiem ia nga ba ngan nang lah ban pynmih shuh kiwei pat ki jingthoh.

Hangne, ngam lah ban shu lyndet noh ia i Bah F.N. Mawlieh, iba long ruh kum uwei na ki nongthoh kot khasi iba la kham shuwa ban ia nga. Ngam lah khlem da sngewnguh eh ia i namar ka jingkloi jong i ban iarap lem ia nga. Wat hapdeng ka jingbunkam jong i, hynrei i la kloi ban pynbeit lem ia kiba bun ki jingduna jong nga, kumjuh ruh ban type ia kane ka kot. Dei ma i iba la pynshlur bad aimynsiem ia nga naduh kaba sdang eh ba nga thoh ia kane ka kot.

Hangne, nga ai ruh ka jingsngewnguh ba kyrpang ia i Babu B C Jyrwa, iba la kloi ym tang ban pynbeit ia ki jingbakla jong nga, hynrei dei ma i iba la pynjlih pynitynnat bad pynwandur ia kane ka jingthoh jong nga kat haduh ba ka la long kumne kumba ka long mynta. Shuh shuh ka jingkloi jong i ban pule ia ka Type script jong nga bad ka jingiarap lem jong ki, ka la ai mynsiem shibun bad ka la long kum ka jingkyrsiew thiah ia nga ba ngam dei ban shu shong kli kti, hynrei ba nga dei ban pyndonkam hok ia la ka sap.

Ngam don ei ei ban siew kylliang ia phi Bah F.N. Mawlieh bad Babu B.C. Jyrwa, hynrei nga ai tang ka jingkhublei ryngkat ka jingduwai ba U Blei Un nang theh kyrhai ki jingkyrkhu halor jong phi bad ka iing ka sem jong phi.

Khatduh eh, nga ai ka jingsngewnguh sha la U Nongthaw uba la tynsat ha nga ia kane ka sap.

Khublei Shibun,

(Mrs. Aireen M. Dohtdong)
Mawlyndep (Vill)
P.O. U C.C.
Ri-Bhoi District, Nongpoh.

"Ban tei Mot ia i Mei, I Kong Lashel Dohtdong bad i Mama, i Bah Bonrai Dohtdong, kiba la khlad noh na kane ka pyrthei, "Bam Kwai ha Dwar U Blei".

KA SHONGKHA SHONGMAN

—Kong A. Dohtdong

Lynnong—I

Ka Jingmut Jong Ka Shongkha Shongman — Ka shongkha shongman ka mut kata ka jingiasyrdoh bad teh lang ia ki arngut ki briew, kynthei bad shynrang kiba ngi khot ia ki shitnga.

Na ki kam ne jingtrei baroh kiba ki briew ki leh ha kane ka pyrthei, ka kam shongkha shongman ka dei kawei na ki kam ba kongsan tam bad ka dei ruh ka kam kaba khia haduh katta katta. Ka dei ka kam shimet jong ki arngut ki briew, ki ban ia shimti iwei ia iwei pat ban ia im iashong iasah ryngkat bad ban tei ia ka longiing longsem, la ha ka khia ka shon, ka sngewbha ne sngewsih. Baroh ki briew shi satlak ka pyrthei ki tip bad iaid lyngba ia kane ka kam. Bad yn ym don uwei ne kawei ruh na ki samla briew ki bym kwah khot 'Kiaw' ne 'Kthaw' kumba ong u Myllung So So Tham.

Kum ban shu ong hangne, wat ki mrad ki mreng ruh ki roi ki par ha sla jong ka mei ramew dei lyngba ka shongkha shongman, katno tam, u khun bynriew uba don ka mynsiem tip-briew tip-blei bad ka pyrkhat ka pyrdain kaba biang. Namarkata, ngi dei ban niewkor haduh katta katta iakane ka kam. Pynban bun na ngi ngim da salia eh ia kane ka kam bad ngi khein ia ka kum ka kam khun jakai. Kumta lada ngi kwah ban longbriew manbriew bad ban san ka bor pyrkhat ha ka jingtipbriew kaba pyka, ngim dei ban leh kam kai ia kane ka kam kaba long ka kam bah kam san.

Ka shongkha shongman ne iapoikha poiman ka dei ruh kata ka jingiakular ban ialong lang kawei ka doh kawei ka snam ka long kur longkha, ka jait ka kynja, Ka jingiapoikha kaba da ka akor ka burom bad ka jingiaieid ryngkat ka jingiatip iahuh lang ki arliang kur arliang kha ka dei ka dak jong ka jingsdang ka longiing longsem kaba suk ba sain bad ba don jingkyrmen na ka bynta ka lawei ba phyrnai.

Lynnong—2

Ka Kam Shongkha Shongman Ka Wallam Ruh Ia Kine Harum –

A. Ka jingbha, B. Ka jingsniew

1. **Ka jingbha** :

i) Ka wanrah ia ka jinghiar pateng ha ka longbriew manbriew ha kane ka pyrthei.

ii) Ka pynlong rangbah ia ka jingmut jingpyrkhat jong ki briew kumne harum :—

a) Ki briew kiba la kham san ha ka rta ruh kim pat long rangbah satia ha ka jingmut jingpyrkhat haba kim pat shimti ia ka kam shongkha shongman.

b) Kito pat kiba dang duna ha ka rta hynrei kiba la dep iaid lyngba ia kane ka kam ki kham sngewthuh bun shah ban ia kito ki bym pat shimti ia kane ka kam, namar ki la mad bad shem lut ia ka khia ka shon baroh.

iii) Ka kam shongkha shongman ka dei ka nongplie lad plie lynti lane ka nongialam lynti ban phrang ia ka jingim sha ka longbriew manbriew ba ianai bad ba shisha.

Kane ka dei ka jingshisha, ngin lap bun ki briew lada ki bym pat trei ruh, tang shu shongkurim, lada long kumno kumno ruh ki hap hi ban wad jingtrei jingktah khnang ba kin lah ban pynbiang ia ki jingdonkam jong ki khun ki kti bad ia la ka iing ka sem.

2. **Ka Wallam Ruh Ia Ki Jingsniew** — Bunsien ka shongkna shongman khlem da pyrkhat bha lane kum ban ong kaba shu ia poikha klumar ka lah ban wanlam ia kine ki jingsniew harum:—

i) Ka jinghuri hura jong ka iing ka sem. Bunsien ki arngut shitnga kim lah ban ia shongsuk shongsain, ka pynmih ia kajingia kajia ha iing ha sem.

ii) Ka pynlong teng teng kum kito ki khynnah ba ialeh khiew jakai.

iii) Kim lah ban pynheh pynsan ia la ki khun ki kti ha ka rukom kaba dei.

iv) Ka jingiaphet bad iakhlad noh tang shiteng por.

v) Ka jingshah iehnoh khunrei ki kynthei.

vi) Ka pynlong ia ki kynthei ne shynrang ban im lyngkar bad kylla riewkai noh.

Lynnong—3

Ka Rukom Shongkha Shongman — Don bun ki rukom shongkha shongman ha baroh ki briew kylleng sawdong ka pyrthei. Don napdeng jong ngi ki briew kiba ia shongkha shongman lyngba ka ain ka kanun. Ha ka ri India jong ngi don shibun ki rukom shongkha shongman.

Kine harum ki long khyndiat ki nuksa :—

1. Ka rukom iapoikha lyngba u nongbishar. U Nongbishar u pyniathoh iatar hakhmat ki sakhi satar ki ban sakhi ia ki arngut shijur, kata na baroh arliang kur arliang kha.

2. Ka rukom iapoikha jong ka niam Hindu bad Muslim ruh ki don la ki jong ki rukom leh niam.

3. Ka rukom iapoikha jong ki niam khristan, ha kaba ki khlieh jong ka Balang ne ka Niam ki long ki nongpyniathoh iatar.

4. Nalor ka jingpyniapoikha da u nongbishar ne u khlieh duh jong ki Balang Khristan, dang don sa kiwei pat ki rukom pyniathoh shongkurim jong ka Seng Khasi ne Seinraij. Ka rukom jong ki khasi ha kaba u khlieh duh jong ka Seng Khasi u long u Nongpyniathoh iatar. Nangta pat ki pnar ha kaba u khlieh duh jong ka Seinraij u long u nongpyniathoh.

5. Nalor kitei dang don pat sa kawei ka rukom iapoikha poiman ha kaba ki kmie ki kpa bad ki longkmie jong ka kur ki pyniapoikha ia la ki jong ki jong ki khun ki pyrsa ha la iing ha la sem, khlem da iathoh iatar. Kane ka rukom kham bunsien ki ju leh bad pyndonkam ha ki nongkyndong khamtam kito duk ba kyrduh ki bym don lad ban khawai dawai, hynrei kane ka rukom pyniathoh kn kham jia tang ha ki por kiba kham mynshuwa.

Lynnong — 4

KA JINGPYNKHREH

Shuwa ban poi sha u pud jong ka kam shongkha shongman ngi dei ban long kita kiba la pynkhreh ban long kiba la kloi bad ba biang nadong shadong. Ngi dei ban da khmih iit bha ialade, hato ngi la pynkhreh bha ne em ? Kum ki shynrang, hato ngi la khlain bad la biang ne em ki tyrpeng kat ban shimti ia kane ka kam longkpa kaba long ka kam kaba khia tam ha ka jingim. Bad kum ki kynthei, hato ngi la kot ne em ka pyrkhat ka pyrdain ban shimti ia ka kam longkmie, ban khmih ban bishar bad ban sumar sukher ia la ka iing ka sem bad ban pynheh pynsan ia la ki khun ki kti ha ka Akor bad ka burom, bad ha ka lynti kaba dei Bad kaei kajingkhmih lynti jong ngi na kane ka kam. ?

Kine harum ki long tang katto katne kiei kiba ngi dei ban don na baroh arliang. kynthei bad shynrang-

1. Ka jingiaieit
2. Ka jingiashaniah
3. Ka jingiaburom
4. Ka jingkut jingmut kaba skhem.

Ka jingiaieit, ka jingshaniah bad jingburom ryngkat ka jingkut jingmut kaba skhem ki dei kita ki saw tylli ki rishot kiba khlain ban tei ia ka longiing longsem kaba skhem.

Ngi dei ban da kylli ha lade, hato ngi la ieit hok ne em ia u ne ia ka, bad ngin dang ieit shuh ne em ia kiwei pat lait na ita iba ngi la ieit bad la dep jied nyngkong. Kaba ma ka long, ioh ba ngi nang iohi sa ia kiwei pat bad ngin pyrshang ban ieit ia kiwei ban ia ita iba ngi la dep jied.

Haba kren shaphang ka jingiashaniah markylliang iwei ia iwei pat, ka long kaba ngi dei bad da pyrkhat, hynrei kaba kham suk ban pyrkhat bad ban jubab ka long lada ngi la lah ban shaniah ialade, ngi la lah ruh ban shaniah ia kiwei khamtam ha ka jingiadei bad la ka baieit ne u baieid. Ha shuwa ba ngin jam sha u pud jong ka shongkha

shongman, ngi dei ban buh shuwa ia kane ka jingkylli ioh ngi dang artatien ialade bad ia ita iba ngi mut ban iashong iasah ryngkat Lada ngim pat don hi ka jingiashaniah markylliang ka long kaba eh ban tei ia ka longiing longsem kaba raka bad janai.

Ka jingiaburom, ka long kaei kaei kaba ngi dei ban leh. La ha iing ha sem, ha shnong ha thaw ne ha ophis trei kam. Kane ka dei ka Akor briew ba uwei pa kawei ki dei ban don ka burom ka akor. Kum ka kynthei, ha shuwa ba kan jam sha u pud shongkha shongman ka dei ban da khan bad mutdur bha ialade, hato nga la lah ne em ban burom ia u kum ia la u jong u tnga bad kum ki shynrang ngi dei ban pyrkhat, la ngi la lah ne em ban burom ia ka kum la kajong ka tnga Namar lada kum ki kmie ki kpa kim nang ban ia burom markylliang iwei ia iwei pat, kumjuh ki khun ki kti ruh kin ym nang ban burom wat ia la ki jong ki kmie ki kpa.

Khatduh eh, ka jingkut jingmut kaba skhem ka long kaba donkam haduh katta katta Ka jingmut baskhem ne jingkut jingmut kaba skhem, ka dei kata ka jingmut rangbah ne pyrkhat rangbah kumba ong mano re. Lada ka kynthei ne u shynrang kim pat don ka jingmut kaba skhem kan jin da la bha shibun eh ia ki ban kham adkar ha kaba iadei bad ka kam shongkha shongman. Namar lada u ne ka, kim pat don ka jingkut jingmut kaba skhem, tang shu wan ki jingeh bad ki jingatphyllung kiba rit tam ki lah ban lynshop noh ia ki jingmut jingpyrkat jong ki kat haduh ban da wanrah ia ka iing ka iing ka sem kaba jot ba pra.

Kitei saw tylli ki dei ki maw nongrim ba kongsan tam ha kane ka kam namar lada kitei saw tylli kim don don ryngkat, ka mut ka iing hi kan sa pait sa pra. Lada tang kawei na kitei kan nym don, ka iing ka sem kan long thik kum kito kiba dkoh.

NUKSA ; — Shisien la don arngut shitnga kiba dang shu dep iapoikha shen. baroh arngut ki long kiba da iaieit iaburom iwei ia iwei pat. Kim treh ban bam ban dih marwei khlem da iadon lang. U shynrang ne ka kynthei ruh ki long kiba kwah tang ban pynsngewbha iwei ia iwei pat.

Ha kawei ka sngi, u shynrang u pynpaw ha ka kynthei ba um kwah ia ka ba kan wad kam wadjam namarba u tieng ioh kan iakynduh bad iakhleh khaw lang bad kiwei pat ki briew, ka kynthei ruh tang ban pynsngewbha ia la u tnga baieit kam ong eiei, ka la shu sngap bad shong ha iing.

Kumne ki ia im kajingim kaba suk basain. Jia ryngkhat kyndit kyndit la don katto katne ki briew kiba long kibahaiing jong ka kynthei kiba la wan ban pynshoi ia ka ba kam dei ban shu shong sah ha iing, hynrei ba ka dei ban wad la ka kam ka jam ban nym pynsepei ia ka jingnang jingstad Kane dei ban shu shong sah ha iing haba u lok jong ka pat u ioh lad ban leit shang shane shatai. Ha ka jinglui-lui, ma ka pat ka iathuh ba u lok jong ka, um shah ba kan leit trei ne wad kam wad jam Nangta, ki iathuh bad pynshoi ia ka balei ba um shah haba ialade pat u lah ban leit ban wan shang shatai bad ban iakynduh ia ki paralok jong u. Ki sdang pat ia ka ban pynshoi ba imat u la don don samla shawei ba u tieng ia ka ba kan leit kan wan, ioh ba kan tip noh ia ki kam ki jam bad jingleh jing kam jong u shabar, Nangne, suki ka mynsiem tharai sniew ka sdang ban thylleng hapoh ka dohnud jong ka ruh. Ha kawei ka sngi ka sdang ban kynroi bad wad daw ia kane katai da kaba sdang ban tharai sniew ia u. Suki suki ka wallam ia ka jingbymiasngewthuh jingmut bad jing bym ia shaniah shuh iwei, bad kapor ka poi haduh ba kum ka kynthei briew ka jam shaduh u pud u ba pyrshah ia ka longbriew manbriew da kaba ia bakla noh bad uwei pat u briew ba iasah marjan. Ha kaba khatduh ka iing ka sem ka jot ka pra noh thiaw bad ki dei ban iakhlad la ka jong ka jong.

Kum ki samla, to ngin ia phikir bha ia kane. Lada ngim pat lah ban ia shaniah bad ia ieid iwei ia iwei pat ban iapoikha ka wanrah ia ka jingiasngewsih hadien ha bud. Ka jingtharai sniew khamtam ka long kawei na ki daw kiba pynlong ia ka jingpang bampong ka bym lah shuh ban pynkoit.

Hynrei dang don shuh kiwei pat ki daw kiba wan rah ia ka jingjot jong ka iing ka sem kumne harum :—

Ka jingiapoikha bym pat biang ka rata—Kat kum ka ain jong ka Sorkar India jong ngi, ka rta ban iapoikha ne shong-

kurim, la buh ba la kumno kumno ka kynthei kan ym duna ia ka 18 snem bad ia u shynrang pat 21 snem ka rta. Hynrei ki briew pat bunsien ha ka jinglyngkot ka jingmut jingpyrkhat ki iapoikha khlem pat da biang ka rta. Kane ka wallam bunsiem ia ka jingkynrum kynram ha iing hasem. Ka kynthei kam pat lah ban pyrkhat kumno ban long kmie lane ka mut aiu ban long kmie, kumjuh ruh u shynrang um pat lah ban sngewthuh kumno ban long kpa. Bunsien ki khynnah samla bym pat biang ka rta ban iapoikha ki dang sngewkhynnah i ilade bad kim pat lah wat ban iehnoh ia ki kam ba ki ju leh ha ka por ba dang samla, kane ka pyndkoh shibun ia ka longiing longsem bad ban tei ia ka ha ka rukom kaba dei. NUKSA : — Shisien ladon arngut shijur kiba iapoikha haba u shynrang u dang 18 snem bad ka kynthei pat 15 snem Baroh arngut ki dang ia lapmiet tang ia ki kam khynnah, ban hadien shisnem ba ki la ia shong ki la ioh uwei u khun shynrang. Kaba sngewsih ka long ba ia une u khyllunga la hap ban kitkhlieh da ka kmie jong ka kynthei bad sumar sukher, pynsum pynsait bad aibam aidih. Katba dang shait dangkhlain ka kmie ieid, une u khyllung u sngaid u plung bad u koit u khiah Hanrei jia ryngkat sniewbok kane ka kmierad ka khlad noh na kane ka pyrthei haba une u khyllung la hap ban kitkhlieh da ka kmie jong ka kynthei ban sumar sukher, pynsum yynsait bad aibam aibam aidih. Katba dang shait dangkhlain ka kmie ieid, une u khyllung u sngaid u plung bad u koit u khiah. Hynrei jia ryngkat sniewbok kane ka kmierad ka khlad noh na kane ka pyrthei haba une u khyllung u dang dap tang kumba 10 bnai eiei. Ka kmie jong une khyllung ka dei ban sumar hi noh dalade, kane ka kmie pat tang ban pynsum pynsait ruh kam pat nang bha, nangta haba u iam mynmiet ruh kam ju patiaw eiei, bad ka lap iohthiah ialade. Ha ka liang ka ai bam ai dih ruh kam da phikir bad kam da salia. Suki suki une u khyllung u kylla iohpang swai namar bym biang ka jingsumar sukher bad ka bam ka dih. Kane ka kmie pat ka ju sngewtynnad eh haba ki para marjan ki smat ban aibam aidih lem ia u namarba ka sngew laitluid ban ioh leit cinema, leit saitjain bad leit bud khwai ia la u lok sha wah. U lok ruh um ju ong eiei ne mai ia ka haba ka leh kumne namarba u sngewtynnad,

ban ioh ban ia iaid samla beit tang arngut. Ha kaba khatduh une u khyllung ha bym biang shuh ka jingsumar u iohpang sahiaw bad tang hapdeng khyndiat por u khlad noh.

Kum ki samla khasi kiba tipbriew, tipblei lada ngim phikir bad pyrkhat bha ia kane ka kam ka long kaba mynsaw shibun, kumta shuwa ba ngin jam sha une u pud to ngin pyrkhat sani bha bad thew pylla bha tiak, pa tiak lada ngim pat kot bha ha ka rta bad ka jingshemphang, to ngin khamleh adkar ia kane ka kam khnang ba ka longbriew manbriew kan long kaba donburom don akor.

KA JINGIAPOIKHA POIMAN BYM IARYNGKAT NE IABIANG HA KA RTA—

Teng teng don ki briew kiba iapoikha haba ka kynthei ka dang khie samla katba u shynrang pat u la ioh ksiew, don pat ka kynthei kaba la kut khun katba u shynrang pat u dang khie samla. Kine ki rukom iapoikha ki wallam ia ka jingkynrum kynram bad ka jingbymkitkhlieh ia la ka iing ka sem.

Lada ka kynthei ne u shynrang, shiliang shiliang ki dang khynnah bad lyngkot ka jingmut jingpyrkhat, ki shu shaniah beit ha une ka ba la kham rangbah. Kine kiba la kham rangbah pat ki dang dei ban kit khlieh arshah bad ki dei ruh ban kit jynjar arshah. Nangne mih pat sa ka jingiajot iapra bad iaphet shiteng por namarba shiliang shiliang kim don ka jingkitkhlieh ia la ka iing ka sem bad kim lah ban tei ia ka iing kaba suk kaba sain bad ba paka.

Ka jingiapoikha poiman khlem da ia ieid baroh arliang—

Ka jingieit ne jingiaieit ka dei kawei na ki nongrim bakongsan tam ha ka kam poikha poiman, bunsien ka jingiapoikha poiman khlem da ia ieit baroh arliang ka pynlong ia ka iing ka sem kaba lyngkrung lyngkrang bad bajot bapra. Lehnohei lada ka jingieit ka long tang shiliang, ka jingieit kaba kum kane ka wallam pynban sha ka jingiapait iapra hadien habud.

(Lada phi ieit iano iano bad lada kita kiba phi ieit kim don jingieit ia phi, kaba bha tam ka long ba phin klet noh ia ki shisyndon).

Kine harum ki dei ki nuksa :—

1. Shisien uwei u briew u la ibha hi marwei ia kawei ka khun marwei ki briew, man la kapor u ju pyrshang ban leit kai sha iing jong ka, kane ka samla pat kam tip bad kam bna eiei shaphang kane, ka kren ia u ruh tang kum u paralok ha shnong ha thaw. Ynda u la phah kylli pat ka dap da ka jinglyngngoh bad kam treh satia, wat haba kam treh ruh, um shym la duh jingkyrmen, hynrei u sdang pat ban leit kai sha iing jong ka bad ban twad jingmut na ka kmie jong ka. kumne ka jingieit marwei hapoh jong u ka dang pynkharoi shuh shuh ia ki jingmut jingpyrkhat ba har-rukom hapoh jong u, bad ha kaba khatduh u phah kylli noh lyngba ka kmie jong ka.

Ka kmie pat namarba u long u khynnah uba tipbriew tipblei ka la pynbor ia la ka khun ba kan pdiang ia u. Kane ka khynnah pat tang ban shu pynhun ia la ka kmie ka la pdiang ia u da ka jingbymbanse Hadien kane ka la ia poikha noh bad une u samla khlem da don jingieit, bad tang hapdeng katto katne por ki la ioh iwei i khun kynthei Kumne ki la ia im ka jingim kaba suk ba-sain, hynrei tang shu iap noh ka kmie jong ka, ki jingdon jingem baroh ki la hap ha ka kti jong kane ka khynnah, namarba ka dei ka khun marwei. Kane ka khun pat ka la sdang ban leh ngiah ia la u tnga, sa artat ba ki khun ruh ki la heh lut. Bunsien ka wad daw wad dong da kumne bad da kumtai tang ban ioh ia kajia bad la u tnga. Kaei kaba jia, ynda ka la iai jia kumne bun bun sien, une u tnga jong ka um banse shuh ban kylli ia ka daw ba balei ka wad phoi wad dong ia u man la ka por. Ka jubab jong ka pat ka long kaba pynkyndit ia u kumba iuh tdong bsein haba ka ong— "naduh nyngkong ka sngi ngam shym la ieit ia phi, hynrei dei i Mei jong nga iba la ieit iaphi". Naduh kata ka sngi uta u tnga jong ka um banse ban leit phai noh sha la iing kur.

2. Ba ka samla kan ieit hi marwei ia u samla ruh ka dei ka kam bieij. Shisien kawei ka samla kaba shu ibha hi marwei marwei ia uwei u samla katba ma u pat um bna eiei. Kane ka samla pat khnang ban ioh ban ia jan bad une u saula ka ju kren ieit bad leh aboh ia u ryng-

kat ka jingpynjuh pynjan da ki kam pynbiejit jong ka kat haduh ba ha kaba khatduh ka la lah ban pynngop thiaw ia u sha ka liewlep ba khlem trai jong ki jingrkut jingpyrkhat jong ka la kumba ngop u Samson ha pneh ka Deleila.

Jia aiu? Tang hadien khyndiat por ba ki la ia shong ia sah ryngkat, une u samla um don jingieit shuh ia ka. Bad ban pyni ia kata, u leh da ki kam, u sdang ban iaid kulmar sharum shaneng da kaba pyrkhat ba kan sa tip bad isih noh ia u. Hynrei ka long markhongpong, kane ka briew ka nang ieit pynban arshah ia u. Haba ka lap teng teng hangne hangtai ka da khroh da kaba jem ba un wan phai pat sha ka. Haba u wan teng teng kumne, ka nang burom pynban arshah ia u. Ka kmie jong ka pat ka iai khroh ia ka ba kan iaphet noh bad u, ka da pynshoi ruh ba kan iashong noh da uwei pat. Hynrei long lehnohei sa artat ba ka dei ka khun khatduh, ka hap ban shong ban sah ha la iing bad la ka kmie. Une u tnga jong ka pat khnang ban ioh daw ia ka u wad daw da kumne bad da kumtai hana ba um sngewtynnat ia ka kiaw bad u da ong ruh ia la ka lok ba lada ka dang kwah ban iashong iasah ryngkat bad u, ka dei ban pynmih noh ia la ka kmie na iing. Ma ka pat namarba ka ieit palat ia u bad namar ka kwah ba un shong un sah ryngkat bad ka, ka la pynmih shisha ia la ka kmie na la iing. Phewse tang shipor hi, um treh ban iashong neh bad ka, haba ki paralok jong u ki kylli balei ba u leh kumta ka jubab ka long "namarba nga khlem da ieit shisha bad ka, hynrei ka dei tang ka jingbakla samla".

KA JINGIAPOIKHA POIMAN DA KABA KHWAN MYNTOI SHILIANG :—

Kane ka mut ka jingiapoikha poiman khnang ban ioh jingmyntoi shimet. Bunsien ki briew mynta ki iashong kurim ia u ne ka briew tang ban shu iohnong ne ioh ei ia ka spah jong ki Ki kynthei bunsien ki kwah ban shongkurim ia uno uno u briew tang namarba u long u briew uba riewspah khlem da tip ia ka jinglong ne akor jong u. Kumjuh ruh u shynrang u shongkurim ia kano kano ka kynthei tang namarba ka long kaba riewspah, pynban um tip ba un sa long tang u mraw shirta ha iing jong kata ka briew. Kiba

kum kine ki rukom shongkha shongman bunsien ki wallam ia ka jingiajot iapra tang shiteng por.

Nuksa — 1 — Shisien kawei ka samla kaba duk bad kaba don shibun ki para ba dang rit, ki kmie ki kpa jong ka ruh namarba ki long kiba duk kim lah satia ban pynnang pynstad bad ban aispah aiphew ia ka, watla ka long ka khynnah samla kaba stad bad ba shemphang. Haba ka dang dap tang kumba 18 snem eiei ka la iapoikha noh bad uwei u samla ba riewspah. Uba long ruh u khun marwei ki briew, hynrei u don ka jinglong kaba sarong bad ba sngewmeng.

Ka kmie ka kynthei pat namarba u long uba riewspah ka nang pyrkhat ba ka khun jong ka kan ioh ban iarap lem ha iing, kumta ka suk ka kmen bha ba kan iapoikha bad une u khun riewspah, katba ka kmie jong u shynrang pat ka kmen ba ka dei ka khun baduk khnang ba kan ioh ban pynlong ia ka kum ka nongtrei Kumta hadien ka jingkyntiew kurim, une u shynrang u la ialam noh ia ka sha la iing kmie khnang ba kan dup lah ban sumar sukher ia ka kmie jong u. Ha kaba sdang ka jingiapoikha jong ki, baroh arngut ki ia im shisha ka jingim kaba riewspah bad basuk basain, kiba ha iing jong ka kynthei bunsien ki ju wan kai sha ka khnang ban ioh jingiarap eiei na ka. Nyngkong kane ka khun ruh ka ju ai jingiarap sha la iing. Une u lok ruh um ju ong eiei, hynrei ynda u la iohi borabor ia kane, u la sdang ban isih ia ka kmie bad ia ki para jong ka ruh. Ym tang katta u da mai artat hakhmat ka tnga jong u ruh, u da kren da ki ktien kiba sngew tohmet ban sngap.

Hadien kane pat u sdang ban khroh bad ban sneng ia ka, kumno ban byrtia ban kunai bad ban kynshew na ka bynta la ki khun lashai la shisngi. Kane ka lok jong u ruh ka sa sdang ban nang ban kynshew kyndiap bad ban leh khapnap.

Ha kawei pat ka jingjia, uwei u rangbah uba duk raitoi, u la iapoikha bad kawei ka khun binong bishon ki briew. Kane ka kynthei pat namarba ka long kaba riewspah, ka don ka jinglong ka bym khein briew iano iano. Ym ju don mano mano ba phah kylli ia ka namarba ka long kaba

sniew jinglong, hynrei dei tang une u briew uba na nongkyndong uba pli u bym tip ia ka jinglong jong ka, namarba u iohi ba ka long kaba riewspah, kumta khnang ban lait ka trei shitom da ka bor met u poi ia shongkha bad ka Hynrei suki suki kane ka men riewspah ka sdang ban pynpaw ia ki kam bad ban ibein ia u. Bunsien une u lok bapli u sngewrem ia ka jingleh jong ka, hynrei haba u pyrkhat pat shaphang ka spah jong ka u shu kun bad pynhun beit ialade namarba u sheptieng ioh ba ka beh noh ia u. Bunsien ka ju kren bad leh ibein ia la ka kiaw haba ka ka wan kai teng teng sha iing jong ka, ka pynshoi pynshad ia la u tnga ruh khnang ba un ym shah shuh ia ki ba haiing jong u ban wan kai sha iing jong ka. Ka da byrngem ruh ia u ba lada um lah ban kiar na la kiba ha iing kan iaphet noh bad u. Da ka jingbthah bad jingaibuit aibor jong ka, suki suki une u lok jong ka ruh um banse ban leh ngiah bad ban kiar noh na la kiba haiing la jong tang ban pynhun ia u khliang sangom jong ka tnga riewspah jong u Kaba mih nangne ka long ba wat ka kmie jong u ruh hadien ynda ka la sngewtnuh kam ju leit kai bad leit rung leit mih shuh

Kumta kan jin da la bha eh ba lada ngi long kita ki briew kiba duk ne ba bieij, ba ngim dei ban kmen toh hoh ia ka spah ne burom jong kiwei pat da kaba jied ban iashongkha bad ki, hynrei ngi dei ban sngewthuh ia la ka kyrdan khnang ba ngin lah ban tei ia ka iing ka sem kaba suk basain, bad ba janai bad ka shongkha shongman ba janai bad ba i shongkun.

KI KAMRAM JONG KA SHONGKHA SHONGMAN

Shuwa bangin shimti ia kane ka kam, ngi la dei ban tip lypa ba ka long kaba eh bad ba khia haduh katta katta, hynrei kaba dei ia baroh salonsar ba ngi dei ban iaid lyngba ia kane ka kam, kynthei ne shynrang. Kine harum ki long tang khyndiat ki mat ba ngi dei ban don ha shuwa ba ngin shimti ia ka kam shongkha shongman:-

A Kum ki kynthei

1. Hadien ba phi la shongkurim phi dei ban iehnoh bak shadien ia kiei kiei baroh ki kam kiba phi la ju mlien ki por samla
2. Phim long laitluid shuh, phi la don hapdeng ka jingteh jingkhum bad la u tnga, ban im ban iap lang bad u. Phi dei ban ia sngewthuh jingmut tang bad u.
3 Ka dei ruh ka kamram ba phi dei ban shong sah lang bad la u tnga bad ban ia kit ia bah lang ia ka khia ka shon tang bad u hi.
4, Dei tang bad u ba phi lah ban sdang ban tei ia la ka longiing longsem kaba paka,
5. Phim lah ban lyndet na la u tnga. Ki jingeh jongphi baroh ki dei ban poi sha ka jingiasngewthuh jingmut bad la u tanga.
6 Dei kata kaban sa pynlong ka kmie jong ka iing ka sem, ka nonglum nonglang bad ka ban sumar sukher iala ka iing ka sem,
7. Phin sa long ruh kata ka nongsumar sukher ia la u tnga kumjuh ruh ia la ki khun ki kti kiba u Nongthaw u la ai ha phi.
8 La kumno kumno phi dei ban long kaba skhem ka jingmut jingpyrkhat bad kaba kloi ban shah tang na ka bynta ban bha ban miat ki khun ki kti.
9. Phim dei ban kiet ba phi dei ban pynheh pynsah ia la ki khun ki kti ha ka rukom kaba dei, haduh ka bam ka dih, ka sum ka sait, ka kup ka sem khamtam ha ka por ba ki dangrit, nangta ban hikai ia ki ha ka lynti ka akor bad ka burom ynda ki la san la rangbah.

10. Ka dei ka kamram kaba nyngkong (Primary Duty) jong phi kum ka kmie ban ialam ia la ki khun ki kti ha ka jingtipbriew tipblei kaba janai.

11. Phi hap ban long kata ka kmie kaba bha bad kaba kitkhlieh. Ka kmie kaba bha ka tip bad nang ban pyniaid ia baroh ki jingdonkam jong ki khun kat kum ka por ka samoi jong ki, kynthup naduh iba rit haduh iba san tam.

12. Ka dei ka kamram jong phi ruh ban burom ia la u tnga la u long uba kumno kumno ruh, la u rit ne khraw kamai, hynrei u kpa u dei hi u kpa bad dei ma u uba long u khlieh jong ka iing ka sem.

13. Ka kmie kaba stad kam ju ap bad shaniah ha kiwei pat kiba haiing kum ki kmie ki kpa ne hymmen para jong ka. Baroh ki jingdonkam phi dei ban pyrshang ban shaniah ha lade. Namar lait na lade, kiwei pat kiba haiing hasem ki dei tang ki nong synrop bad nongaibuit aibor.

14. Ka por pun khun ne armet ka dei ka kamram jong ka kmie kumno ban sumar lypa ia i khunlung naduh ka kpoh. Ka kmie ka dei ban tip kumno ban bam ban dih bad ban sumar sukher khnang ba i khunlung naduh na kpoh ka kmie in long iba shait ba khlain bha.

15. Ka por ban kha ka dei ka por ba ma tam na ka bynta ka kmie. Ka kmie ka don ha tmier ka jingiap, kumta phi dei ban long kiba la kloi ban pha ia la ka jingim na ka bynta la ki khun.

16. Ka jingphuh ka iing ka sem ka shong eh ha ka jingnang jong phi ka kmie kumno ban pyniaid beit iaid ryntih. Ki khun samla ha iing ha sem ki long kiba tipbriew tipblei, dei lyngba ka jingnang jong ka kmie ban ialam lynti.

17. Bunsien ki longkpa ki laid shaphrang ha ki kam ki jam ha ka kamai kajih, ka ioh ka kot bad ki pawkhmat ha baroh ki liang da ka jingaibuit aibor lem jong ka men kmie nading.

18. Ka imlang sahlang ka donkam shibun ia ki longkmie kiba long da shisha ki longkmie kiba stad bad ba kloi

ban aiti met bad mynsiem, na ka bynta ka jingbha bad jingsuk jingsain jong ka iing.

B Ki Shynrang

Kum ki samla shynrang ha shuwa baphin shimti ia ka lyngkor kaba khia, phi dei ban kylli shuwa ha lade, hato phi la don ne em ka jingmut kaba skhem bad phi lah ne em ban shah lada phi ia kynduh ia kine harum kiba long ki jingeh bad jingkit bakhia tam ha ka longbriew manbriew.

1. Hadien ka jingshongkurim jong phi, phim long shuh uta uba laitluid, hynrei phi la don kata ka jingshahteh shahkhum Phim lah shuh ban leh kum ha ki por baphi dang samla.
2. Phi la don la ka tnga ka ban shong ban sah ryngkat bad phi, phi dei ruh ban sngewthuh jingmut tang bad ka hi, phim dei ban lyndet naka, uno uno u longkpa bashishisha, um ju ia sngewtynnad ban iasyllok bad no badno shaphang ki kam ki jam jong u ha la iing la la sem lait tang bad la ka tnga.
3. Dei tang bad la ka tnga hi ba u longkpa lane u tnga lah ban tei ia ka longiing kaba skhem.
4. Ym bit ban khien dewthala ia la ka tnga. Uno uno u shynrang uba leh bymkhein snep ia la ka tnga, Ka mut ba u leh bein ia lade bad ia ka iing ka sem jong u hi, namar dei ma u hi uba long u khlieh jong ka iing ka sem.
5. Lada u shynrang hi u nang ban pyni ia kata ka jingieit jong u ia la ka tnga, kata hi ka la wallam ia ka jingsuk jingsain ha iing ha sem.
6. Kum u shynrang u dei ban don ka jingshaniah ha la ka tnga, lada u shynrang u nang ban ieit bad shaniah ha la ka jong ka tnga, kata ka kynthei kan ym nud ban lyndet na u da lei lei ruh.
7. To tip ba phi dei u kpa jong ka iing ka sem, phi long uta u nongri nongda nongker bad nongbsa nongbtiah bad uba lah nadong shadong ia la ka iing ka sem.
8. U longkpa uba shisha u dei uta uba don kata ka jingieit kaba peka ia la ka iing ka sem!

9. Ban ieng ha la ki jong ki kjat, ka mut ba phi la lah ban pyndep ia ki kamram kum u kpa jong ka iing ka sem, kata hi ka mut ba phi la lah ban ieng ha la ki jong ki kjat.

10. Phi dei ban long uta uba kloi ban tur ia ka raieh raidam khnang ba kin bit kin biang ki khun ki kti hadien habud.

11. La kumno kumno phi dei ban pyllait por khnang teng teng ban ia don ryngkat bad la ki khun ki kti khnang ba phin ioh ban iasyllok bad ki. Da kaba leh kumta, ki khun kin ym sngew-jngai na la u kpa wat la u long uba bunkam katno katno ruh.

12. Sneng bad pyni ia la ki khun ha ka por kaba biang, wat mai shuh ia ki hadien, lada haba naduh basdang phim leh ei ei.

13. Pyrshang ban nym ailad ba kiwei pat ki briew ne kiba haiing jong phi kin tip ne iohi ia ka jingdon jingem ne jingduna ha ka iing jong phi.

14. Kynmaw ba dei da ka jingleh jingkam jong phi hi kaba lah ban pynlong ba kin niewkor ia phi, naduh ka tnga, ki khun bad ka pyrthei.

15. Ka dei ruh ka kamram jong phi ba phi dei ban pynbiang bad pynioh ia ka jingkwah jong ka tnga ha ka por ba armet, namar dei i khun iba don ha kpoh jong ka kmie iba pynkwah bad pynlong ia ka kmie ban kwah ia kita.

16. Phi dei ban kynmaw ban kyndiah bad kiar na ki kam ki bym dei ban leh ha ki por ba dang armet ka tnga, kum ka thang-saw ia u nar, ot kurat, sah prek, siat mrad bad kiwei kiwei de.

17. Ha ka por kha dei ka kmie ka ban hap pha ia la ka jong ka jingim lada donkam ban leh kumta, hynrei ka jingkitkhlieh pat ka dei hi ka jong u kpa.

18. Hato phi la biang ia ka kam ka jam.

19. Phi lah ban pynbiang ia la ki khun bad ka tnga,

20. Phim dei ban shaniah shuh ha la ki kiew ki kthaw shaphang jingdonkam jong ki khun ki kti jong phi.

Ka Jingkitkhlieh Ba Ki Kmie Ki Kpa Ki Dei Ban Don :—

Kynthei Bad Shynrang

1. Ban iadei jingmut, bad haba leh ia kano kano ka kam dei ban da ia pyrkhat bniah lang baroh arngut.
2 Dei ban long kiba kloi ban ia pyndem iwei ia iwei pat
3. Baroh arngut phi long kita ki rishot baskhem. Kumta wat ailad ba kita ki rishot kin shong sator.
4. Phi dei ban long kiba la kloi ban map ia kino kino ki jingbakla iwei ia iwei pat.
5. Ngim dei ban sngewrem lada ki khun teng teng ki lap ia ka jingbakla jong ki kmie ki kpa. Ngi dei ban kubur pynban ia ki bad hikai ia ki ba kin klet noh na kita kiba ki tip ne iohi.
6. Ki kynthei kim dei ban ban sngewheh than wat lada don na ki, kiba kham heh kamai ban ia u kpa. Namarba u kpa u dei hi u kpa wat la ki don la ka jong ka kamai, hynrei ki dei ban tip ia la ka kamram ha la iing la sem. Kumjuh ruh u kpa, lada ka tnga jong u ka long kaba shu shong bad ap bam na u, um dei ban ibein ne niew poh ia ka. Namar ka kmie ki khun ka sah hi ka kmie wat lada long kumno kumno ruh, um dei ban sngewrem wat lada u hap ban iarap jingtrei ia ka ha ki kam iing kam sem.
7. Nalor kitei kaba kham sniew eh ka long lada phi ailad ia ki Kiaw ki Kthaw jong phi (Kynthei ne Shynrang) ban wan tuklar ne mushlia (interfere) hapdeng jong phi namar lada phi ailad ia ki ban leh kumta, phin ym lah ban tei ia ka iing ka sem kaba paka, namar bunsien ka ju wallam ia ka jingjot jingpra hapdeng shi-tnga.
8. Kgba kongsan eh ha ngi, ka long ba ngi dei ban long kiba iaineh, shisien ba ngi la shimti ia kane ka kam, ngi dei ban long kiba la kloi ban ialeh pyrshah ia ki jingeh baroh kiba ngi iakynduh ha ka jingim jong ngi.
9. Ym tang katne kan kut noh, hynrei kynmaw ba ynda ngi la poi sha ka kyrdan long kiaw long kthaw, ngim dei ban long kita kiba khwan, myntoi isynei khun, bad kumta ter ter ...

Kum ka Nuksa, Ka Lin Bad U John

Ka lin ka la ia pokha bad u John, ka dei ka khun baduk, ba toi, tangba kaba tipbriew tipblei, u John u dei u khun khatduh uba im ha ka suk ka sain bad la ka kmie, tangba uba don la ka kam sorkar.

Ha jing u John u long uba thurmur um nang ban trei ei ei namar ba ka kmie jong u kam ju hikai ei ei ia u, te ha ka por ba ka Lin ka ioh khun ioh kti, ka hap ban hikai ia u kumno ban shet ban tiew, kumno ban siat ban khlieng namarba kam pat lah ban treida lade, te da ka jinghikai jong ka u sa nang malu mala kumno ban trei ban ktah.

Shisien haba ka kiaw jong ka Lin ka lap ba u John u trei kam kumta, ka la thnum ia ka Lin, bad ka la ong balei ba ka pyntrei shitom ia u John bad ka da kynnoh ruh da kine ki ktien, "*Balei phi pynlong shakri ia u khun jong nga, nga ha iing nga pynbiang hi nadong shadong hynrei bad phi pat u long shakri*"

Ka Lin pat da ka jingjaijai ka la jubab "ko Kiaw" ka la ong "Bad phi te u dei u khun uba phi dei ban pynbiang, hynrei bad nga te u dei u tnga, nangta phi tip shuh shuh, ba ia ine i khunlung lei lei u dei u kpa jong i. U ba hap ban pynleh kut na ka bynta ka jingdonkam jong i."

Kumta ka kiaw kaba biej kam sngewthuh ia kane, ha ka jaka ba kan kmen ba u khun u la nang lut bad tip kumno ban pynbiang ia la ki khun, hynrei ka sngewpoh pynban. Te phi kum ki khun wat nym ia pyrkhat kumba pyrkhat i Kiaw ka Lin.

KI SAMLA BAD KA SHONGKHA SHONGMAN

Ki samla ki dei ban da puson shuwa ba kin poi sha ka kam shongkha shongman.

Ban ioh ia ka shongkha shongman kaba skhem bad kaba iaineh, phi la dei ban kynmaw barabor ia kine ki mat ba la kdew harum :—

1. La kumno kumno phi dei ban da iit bha ia ka jingiadei jong phi baroh arugut.

2. Bishar bniah ia ka longiing longsem.

3 Iasyllok bad la ki kmie ki kpa shuwa ba phin rai ban leh ia kane ka kam. Kito ki bym don kmie don kpa shuh ki dei ban iasyllok bad la kiba haiing hasem, lane bad ki paralok kiba phi shaniah lane lyngba ki nonghikai.

4 Phim dei ban leh lyndet na la ki kmie ki kpa, namar ym don kiwei pat ki briew kiba phi lah ban iasyllok khambha ban ia ki kmie ki kpa jong phi.

5. Ka lawei ba phymai ka shong eh ha ki samla. Kumjuh ruh ka shongkha shongman kaba iaid beit iaid ryntih kan phymai, tang lada ki samla ki nang ban pyndonkam ia ka ha ka lynti kaba dei.

6. Wat nym ia poikha poiman da kaba shu thok shu shukor.

7. Jied ia u/ka kumba ki long.

8. Ki samla barabor shuwa ban iapoikha kim dei ban dang buhrieh na u/ka, hynrei pyrshang ban shah ba iwei ia iwei pat ki dei ban tip shaphang ki kam bad jinglong barieh jong ki.

9. Lada ngi long kiba duk ai ba ngin shongkurim para baduk, ne da kaba leh duk, ym dei da kaba shu ia pan ne iabeh ia ka rongphong shisngi.

10. Phim dei ban shu da rap jot ia ki iiym lah long.

Lynnong—7

Ki Kmie Ki Kpa Bad Ka Shongkha Shongman

Ki Kmie ki kpa ki dei ban long barabor ki nongia lam lynti shaphang kane ka kam, namar dei ma ki kiba la mad nyngkong, shaphang ka jingjylliew bad jingjyndong jong kane ka kam. Ka dei ka kamram ba ha khmat eh jong ki kmie ki kpa ban btin lynti bad ialam ia la ki jong ki khun sha ka lynti jong ka jingbha bad jingsuk. Lada baroh ki kmie ki kpa ki long kiba kitkhlieh ia la ki jong ki khun bad nang kumno btin lyntî ia la jong ki khun, ka Ri bad ka jait bynriew jong ngi kan jin da la pher bak-ly-bak bad kan long kaba kiew ha baroh ki liang.

Shuwa ba ki khun kin kynjoh sha ka jinglong samla, ka dei ka kamram jong ki Kmie ki Kpa kumno ban hikai bad ban ialam ia la ki khun ki kti ha ka lynti kaba dei Kum ki kmie ki kpa ki dei ban don kum kine ki jinglong harum :—

1. Ki Kmie ki Kpa kim dei ban ia long jngai than na la ki khun ki kti.
2. Barabor ki dei ban ia long paralok bad la ki khun samla.
3. Ban pynshlur ia la ki khun ba kin nym buhrieh eiei bad ban phla lut ia la ki jinglong ha la ki Kmie ki Kpa, kum ka jinglong, jingmlien, jingkwah bad kiwei kiwei.
4. Kum ki kmie ki kpa ki dei ban don ka mynsiem ba kloi ban map ia la ki jong ki khun.
5. Ka long kaei kaei ka bym itynnad ba lada ki kmie ki kpa kin shong kurim arsien.

Kum ka Nuksa :—Shu buh lada ka Kmie hadien ba ka la don ar ne lai ngut ki khun, ka shong kurim biang da uwei pat, na ka daw ka jingkhlad noh ne, ia shongkhlad bad la u lok trai. Kum kane ka jingjia ka ju jia khah khah ha ki iing ki sem jong ngi kum ki Khasi khamtam, Kane ka wanrah bun ki kynrum kynram bad ka jingjot jingpra hapdeng ka kmie bad la ki khun ne bad la kiba haiing ha sem. Ym tang katta, ka pynlong ia ki ba kin bun kam bad ha kin ym don

por shuh ban ri ban sumar bad leh ieit leh sboh ia la ki khun. Nangta, don pat kito ki Kmie ki Kpa kiba shong kurim biang tang na ka daw ba ki kwah khun kynthei ia kito kiba don tang ki khun shynrang, lane kwah khun shynrang ia kito kiba don tang ki khun kynthei.

Kane ka long ka jingpyrkhat kaba bakla palat Hato ki khun kynthei lane khun shynrang kim dei ki khun ? Kynmaw ba ki khun ki dei hi ki khun lada kynthei ne shynrang.

Don pat ki khun samla kynthei bad shynrang kiba ju iaid lyndet na la ki Kmie ki Kpa. Ki Kmie Ki Kpa kim tip ei ei shaphang la ki jong ki khun ki leh aiu sharum shaneng. Bunsien ka daw ka long ba ki Kmie kim nang ban wad jingtip shaphang la ki jong ki khun. lane bun ki Kmie ki Kpa kim da phikir than shaphang kane ka kam.

Shuh shuh ha kane ka pyrthei bunkam mynta, ki Kmie ki Kpa ki long kiba shu im sngi tang ha ka kamai kajih bad beh spah, beh jingnang jingstad bad kumta ter ter. Kin ialeh katba lah ban pynbiang ia baroh ki jingdonkam jong ki khun ki kti, kum ka riam ka beit, ka bam ka dih bad kiwei kiwei. Hynrei lada kum ki kmie ki kpa ngin da ia khuslai de shaphang ka kam shongkha shongman kumno ba ki khun jong ngi kin kiew irat ym tang ia ka jingnang jingstad, ka pule ka puthi, hynrei ruh ba kin ioh burom de ha ka liang ka shongkha kaba long ka thymmei bad ka tynrai jong ka longbriew manbriew, khnang ba kin lah ban tei ia ka longiing longsem kaba skhem bad ba janai.

Don pat u pud ha kaba ki kmie ki kpa kim dei ban da tuklar bad bishar than eh haba ki khun ki kti ki la don la ka iing ka sem bad la u tnga ne ka tnga jong ki kum :—

Ki kmie kynthei ne shynrang kim dei ban don ka mynsiem ia shah shiliang ia la ki jong ki khun haba ki don

hapdeng ka jingiamai ia nia shilok ne shitnga Shu buh lada u shynrang u mai ne kren ia la ka tnga haba ka kum leh bakla, kum ka kmie jong ka kynthei kam dei ban buh ka mynsiem isynei ne iashah ia la ka jong ka khun.

2. Teng teng pat ka ju jia, lada ka kynthei ka hikai ne kren ia la u tnga kumno ban trei ne iarap ia ki kam ha iing ha sem ka kmie jong u shynrang pat ka sngewrem. Kiba kum kine ki jingsngewliang la ka long na ka kmie kynthei ne Kmie shynrang bunsien ka wanrah ia ka jingjot jingpra hapdeng ki syllok namarba ki ioh ban riehtngen ha syrngiew jong kiwei pat, la ki dei ka kmie ne bahaiing ha sem.

3. Don pat ki kmie ki kpa kiba kleh donbor bad pyrshang ban lushia ia ki jingdon jingem jong ki khun ki kti jong ki wat haba ki la don la u tnga. Kum kane ruh ka long kaba bakla haduh katta katta, namar ka wanrah ia ka jingbymshaniah hapdeng jong ki arngut shitnga.

Ban pynkut, ki Kmie ki Kpa ki dei ban sngewthuh bakim dei ban da bishar ne tuklar than ia la ki jong ki khun ki kti haba ki la don la ki jong ki tnga ha kaba ki ia im ryngkat iasah ryngkat man ka sngi.

